

III-1178

59
434

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ ІНСТИТУТУ АГРОБІОЛОГІЇ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том II

Накрито _____
Окончено _____ 52
на 140 сторінках

Купівельний № 2
Фонд №
Бібліотечний № 23

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1952

11-1178

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ ІНСТИТУТУ АГРОБІОЛОГІЇ

59
434

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том II

БІБЛІОТЕКА
Природознавчого Музею
АН УРСР
№ .....
м. Львів.

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1952

ЗООЛОГІЯ

**ЯВИЩЕ АКЦЕЛЕРАЦІЇ СТАТЕВОЇ СИСТЕМИ
У *CREPIDOSTOMUM FARIONIS* O. F. MULL.**

О. П. Кулаківська

У житті паразитів великого значення набуває функція розмноження, яка повинна забезпечити збереження і продовження виду паразита. Ця функція при паразитизмі натрапляє на ряд перешкод; особливо вони стосуються ендопаразитів, у тому числі різних паразитичних черв'яків. Із таких перешкод треба відзначити: а) труднощі в зустрічі самця і самки; б) труднощі попадання яєць та зародків у потрібні для їх розвитку умови; в) труднощі знаходження паразитами на тих чи інших стадіях розвитку хазяїнів, придатних для продовження життя паразита. Тому для збереження і продовження свого виду в процесі еволюційного розвитку у паразитів виробилися певні морфологічні і біологічні особливості й пристосування. Вони полягають перш за все у прогресивному розвитку статевої системи. У стьожкових червів, наприклад, редукуються всі внутрішні органи, а лишається тільки статеві система, яка досягає великих розмірів, а в деяких випадках у кожному членнику розвивається подвійна кількість статевих органів.

Для забезпечення запліднення у багатьох паразитів (зокрема у прикріплених паразитів) спостерігається тенденція до гермафродитизму. Відомі випадки полігамії, які також зв'язані з посиленням здатності паразитів до розмноження. В борстьбі з несприятливими умовами, які часто настають під час складного циклу розвитку паразита, в деяких з них виробилась особлива властивість статевої системи — продукування великої кількості яєць (закон великої кількості яєць). Зростанню кількості нащадків, а тим самим і збереженню виду сприяє також безстатеве розмноження (пупкування, стробіляція в личинкових стадіях та ін.).

Ошмарін [2] вказує ще на одну особливість паразитів, яка полягає в продовженні періоду продукування яєць при тій самій тривалості життя гелмінта. Продовження це відбувається шляхом раннього розвитку статевої системи, внаслідок чого прискорюється початок продукування яєць. Дане явище має назву акцелерації статевої системи.

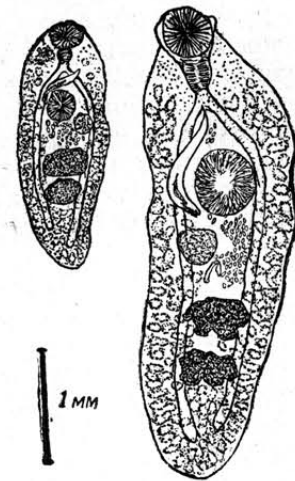
Це явище Ошмарін описує у трематоди *Ornithodendrium imanis* — паразита кишечника чорної ворони.

Подібне явище спостерігалось і нами у паразита з кишок форелі — *Crepidostomum farionis*. При вивченні фауни паразитів риб Дністра нами проводились обстеження паразитів форелі з річки Опор (притська Дністра), при якому було виявлено велике коливання розмірів тіла у *Crepidostomum farionis* (дивись рисунок). Довжина паразита змінювалась від 3,91 мм до 2,93 мм, а ширина — від 1,2 мм до 0,75 мм, причому коливання розмірів спостерігалось навіть у паразитів з кишечника однієї і тієї ж риби.

Колівання виявилися і в розмірі присосків по відношенню до розмірів тіла: у малих трематод присоски відносно більші, ніж у великих. Так, відношення величини переднього присоска до величини тіла сисуна довжиною 2,129 мм становить 1 : 8,2, а при довжині трематоди в 3,61 мм діаметр переднього присоска відноситься до цієї величини як 1 : 11,4. Ці коливання розмірів присосків вказують на те, що малі за величиною трематоди є молодими, бо, як відомо, в наймолодших та личинкових стадіях (метацеркариях) розміри присосків по відношенню до розмірів тіла більші, ніж у дорослих трематод. Разом з тим статеві система у всіх трематод (малих і великих) була цілком зрілою, із зрілими яйцями. Таким чином, статевозрілими ставали молоді паразити, які не досягли ще свого остаточного розміру.

Отже, можна думати, що і в цьому випадку має місце прискорення початку функціонування статевої системи, тобто явище акцелерації, подібне до описаного Ошмаріним, де молоді, малі за розмірами трематоди стають статевозрілими.

Згаданий автор явищем прискореного дозрівання статевої системи пояснює походження прогенезу деяких трематод.

Різна величина *Crepidostomum farionis* (O. F. Mull.) з кишечника форелі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маркевич О. П., Основи паразитології, Вид. „Рад. школа“, 1950.
2. Ошмарін П. Г., Акцелерація половой системы как вероятный путь происхождения прогенеза некоторых трематод, ДАН СССР, т. XXV, № 4, 1950.

ЯВЛЕНИЕ АКЦЕЛЕРАЦИИ ПОЛОВОЙ СИСТЕМЫ У *CREPIDOSTOMUM FARIONIS* O. F. MULL.

О. П. Кулаковская

Резюме

Явление ускорения начала продуцирования яиц (акцелерация половой системы) имеет место у паразита кишечника ручьевого форели — *Crepidostomum farionis*. Величина тела указанных трематод и отношения размеров присосок к размерам тела свидетельствуют о том, что половозрелыми становятся молодые *C. farionis*, не достигшие нормальных размеров. Наши исследования могут быть дополнением к материалам Ошмарина о происхождении прогенетических форм некоторых трематод.

ЗООЛОГІЯ

ДО ГЕРПЕТОФАУНИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ І РАДЯНСЬКИХ КАРПАТ

Н. А. Полушина і К. А. Татаринів

Літературних даних про герпетофауну Закарпаття і Радянських Карпат мало. Відомості авторів, які вивчали земноводних і плазунів цієї території (Байгер [7, 8], Фудаковський [9], Страутман і Татаринів [2], Хезацький [5]), не дають достатнього уявлення про склад герпетофауни і розповсюдження окремих видів на південних і північних схилах Східних Карпат. Дані, які є в нашому розповідженні, дають можливість значно більше висвітлити це питання.

Місцевість, яку ми розглядаємо, має свої особливості. Перш за все треба відмітити наявність вертикальної зональності у розміщенні рослинності, що зв'язано з своєрідними кліматичними, едафічними і гідрологічними факторами.

У Східних (Радянських) Карпатах при підйманні вгору різно помітні такі три рослинні зони:

1. Широколистяні ліси. Основною породою на Закарпатській рівнині в цій зоні є дуб (*Quercus petraea* et *Quercus robur*), поширення якого йде до висоти 300 м над рівнем моря. Вище 300 м діброви змінюються західним буком (*Fagus sylvatica*), який широким поясом охоплює схили Карпат, підіймаючись вгору до 900 м над рівнем моря [6].

2. Хвойні ліси. Це своєрідна тайга, де основними породами є ялина (*Picea excelsa*) та смерека (*Abies alba*). Карпатська тайга широким пасмом охоплює Східні Карпати, досягаючи висоти 1800 м над рівнем моря [6]. Особливо величну картину являє хвойний карпатський ліс на північних схилах.

3. Криволісся і субальпійські луки (полонини). Криволісся в Радянських Карпатах складається з таких деревних порід: гірська сосна (*Pinus mughus*), зелена вільха (*Alnus viridis*) та ялівець (*Juniperus nana*). Рослинність полонин майже цілком складається з різних трав'яних рослин. Домінуючими видами більшості гірських луків є: мичник (*Nardus stricta*), червона вівсяниця (*Festuca rubra*), високогірна вівсяниця (*Festuca picta*), гірський гравілат (*Geum montanum*), чорниця (*Vaccinium myrtillus*), шучник (*Deschampsia caespitosa*) та інші.

Субальпійський пояс займає смугу, починаючи від 1500 м і про-

ЗМІСТ

Відділ зоології

Балабай П. П., До вивчення іхтіофауни басейну верхнього Дністра	3
Татаринов К. А., Ондатра у верхів'ях Дністра і перспективи її використання	27
Тарасова М. К., Мисливськопромислові водоплавні птахи верхів'я басейну Дністра	45
Татаринов К. А., Нарис фауни ссавців деревних насаджень району міста Львова	61
Здун В. І., Личинки трематод в молюсках родини <i>Melaniidae</i> з нижньої течії р. Дністра	93
Кулаківська О. П., Явище акцелерації статевої системи у <i>Crepidostomum farionis</i> О. Ф. Мілл.	114
Полушина Н. А. і Татаринов К. А., До герпетофауни Закарпатської області і Радянських Карпат	117
Пастернак С. І. і Татаринов К. А., Нові знахідки плейстоценової фауни на західному Поділлі	127

Відділ ботаніки

Лазебна Н. М., Шипшини секції <i>Cinnamoideae</i> DC. Прикарпаття як Світамінна сировина	134
--	-----